

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1865.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 378.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

—•••••

Τὰς ἐπομένους εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν ταῖς Ὁμοσπόνδοις Πολιτείαις δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως δανεισθέντες παρὰ τῆς *Revue des Deux Mondes*, δημοσιεύομεν οὐ μόνον ὡς περιέργους, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀξίας τῆς μελέτης τῶν διαπόντων τὰ τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀναγνώσται, ὅσοι δὲν ἐπεισθησάν ἄχρι τοῦδε θέλουσιν ἴσως πεισθῆ εἰς αὐτῶν ὅτι καὶ ἡ ἰσχύς, καὶ ὁ πλοῦτος, καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν ἐθνῶν ἐφείλονται ἐξαιρέτως εἰς δύο τινά, εἰς τὴν καθολικευσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσιν, εἰς ταύτην μάλιστα, διότι δι' αὐτῆς ἀποκτῶνται αἱ γνώσεις, ὅσων ἔχομεν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην κατὰ τὸν πρακτικὸν βίον. « Ὀργανον τῆς παιδείας ἡ χρῆσις τῶν βιβλίων ἐστίν, » εἶπε πρὸ αἰώνων ὁ Πλούταρχος. Καὶ περὶ τῶν δύο ἐκείνων πολλοὶ πολλάκις ἔγραψαν ἐν τῇ *Πανδώρα*, στιγματίσαντες ἰδίως τὴν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν γενικὴν σχεδὸν τῶν ἡμετέρων ἀδιαφορίαν· διότι οἱ πλείους ἡμῶν οὔτε βιβλίον ἀνοίγομεν μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν σχολείων ἀποφοίτησιν. Καὶ ἐν μὲν Ἀθήναις νυχθημερὸν ἀργολογοῦμεν, ἀνακυκλοῦντες κατὰ κόρον τὰς ἀναξίως λεγομένας πολιτικὰς συζητήσεις,

καὶ μαραίνοντες τὴν τε καρδίαν καὶ τὸν νοῦν, κατὰ δὲ τὰς πόλεις ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἐμπορία, ὡς ἐν Συρακαραδείματος χάριν, καὶ τὸ λεπτὸν τῆς ὥρας καταναλίσκεται εἰς λεσχηνεῖαν. Καὶ ἂν ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος μετακίησιν εἰς τὴν δούλην, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, φέρ' εἰπεῖν, τὴν Θράκην, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, ἢ καὶ εἰς τὰς ξένας πόλεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὅπου εὐρίσκονται ἀποικίαι ὁμογενῶν, σπανίως, σπανιώτατα ἀπαντᾷ ἀιθούσης καὶν τράπεζαν κοσμομένην ὑπὸ βιβλίου. Καὶ τὸ ὀδυνηρότερον, ἐὰν ἐρωτήσῃς διὰ τί δὲν ἀναγινώσκουσιν, ἀποκρίνονται ὅτι καιρὸν δὲν ἔχουσιν, ἐνῶ οἱ πλείον αὐτῶν ἀλλογενεῖς, οἱ εἰς τὰ αὐτὰ ἔργα καταγιγόμενοι, οὐδὲ ἡμέραν ἀφίνουσι νὰ παρέλθῃ ἄνευ ἀναγνώσεως.

Ἰπάρχουσι δὲ καὶ τινες ζητοῦντες νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀναληψίαν αὐτῶν ταύτην διὰ τῆς προφάσεως ὅτι ἀμοιρεῖ βιβλίων ἀξίων ἀναγνώσεως ἢ καθομιλουμένη. Ἐπειδὴ δὲ τὸν λόγον τοῦτον ἠκούσαμεν παρ' ἐμπόρων, θέλομεν ἀπαντήσῃ δι' ἐμπορικῶ παραδείματος. Ἐρωτῶμεν λοιπὸν· καλλιεργεῖ τις ἀγρὸν, ἔμπελον, κήπον, ἐλαιῶνα, ἀνορύσσει λατομεῖα, ἰστοουργεῖ, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ζήτησις (κατὰ τὴν ὀνοματολογίαν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κερδῶου) σίτου, οἴνου, ὀπωρῶν, ἐλαίου, μαρμάρων, ὑφασμάτων, Βεβχίως οὐχί. Διὰ τί ἀνεπτύχθη τοσοῦτον κατὰ τὰ

τελευταία ἔτη ἡ βαμβάκοφυτεία; διότι ἐζητεῖτο πανταχόθεν βάρβαρος. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν βιβλίων· μὴ ὑπάρχουσιν ζητήσεως, ἤτοι μὴ ὑπάρχοντων ἀνθρώπων θεωρούντων τὴν ἀνάγνωσιν ἄρτον τῆς ψυχῆς ἐπιούσιον, πρὸς τί νὰ κοπιῶσι καὶ νὰ δαπανῶνται ἄλλοι εἰς συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν βιβλίων, ἅτινα οὐδεὶς ζητεῖ; Καὶ σημασιώτεον ὅτι ὁ καλλιεργητὴς τοῦ ἀγροῦ, τῆς ἀμπέλου, τοῦ κήπου, τοῦ ἐλαϊῶνος, τῶν λατομείων, τῶν ἱστοουργείων δὲν κατέτριψεν ὡς ὁ συγγραφεὺς δλόκληρα ἔτη, δὲν ἐμύχθησε, δὲν κατηνάλωσε περιουσίαν ἵνα σπουδάσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Καὶ ὁμοίως, οὔτε ὀλίγα οὔτε ἀκατάλληλα εἰς ἀνάγνωσιν βιβλία ἔχει ἡ καθομιλουμένη· ἡ Παρθώρα ἀναγγέλλει ὅσα μόνον στέλλονται αὐτῇ· ἀλλὰ καὶ τούτων ὁ ἀριθμὸς ἀναβαίνει κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν εἰς τὸν διακοσιοστόν, πλὴν τῶν μυθιστοριῶν, καθ' ὧν πολλὰ μὲν μυθεύονται παρ' ἡμῖν ὡς ἐπιβλαβῶν, οὐδεὶς δὲ τῶν κατακριτῶν ἔλαβε τὸν κόπον ν' ἀποδείξῃ διὰ πραγμάτων τὴν λεγομένην βλάβην. Καὶ τοῦτο λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν τὰς κκαὶς, διότι οὐδὲν εἶδος συγγραφῆς ἀμοιρεῖ τοιούτων· ἡ ἱστορία ἔχει τὸν Σουετώγιον καὶ ἡ κωμῶδία τὸν Ἀριστοφάνην· ἀλλὰ τὰς μὴ ἀναξίας ἀναγνώσεως.

Ἴδου τὸ ἄρθρον τῆς *Ἐπιθεωρήσεως*.

. Μόνοι οἱ τυφλοὶ δὲν βλέπουσι σήμερον ὅτι αἱ τύχαι τῶν ἐθνῶν κρέμονται ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τῆς παιδείας αὐτῶν. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἀπάδειξιν τούτου ὑπάρχουσι μυρίοι λόγοι, ἀναφέρω τρεῖς μόνον. Γνωστὸν τὸ ὑπὸ Βάκωνος ῥηθέν· Knowledge is power, ἤτοι αἱ γνώσεις εἰσὶ δυνάμεις. Οὐδὲν τούτου ἀληθέστερον κατὰ τὴν οικονομικὴν μάλιστα τάξιν, διότι ἡ ἐργασία γίνεται παραγωγὸς διὰ τῆς γνώσεως τῶν φυσικῶν νόμων. Οἱ ἄγριοι, καὶ τοὶ ἔχοντες τὰς μὲν αἰσθητικὰς ὀξυτάτας, τὸ δὲ σῶμα ἐξωκειωμένον πρὸς παντοειδεῖς κόπους, διάγουσιν ὁμοίως βίον οἰκτρὸν καὶ πολλάκις ἀποθνήσκουσιν ἑλεεινότεροι, διότι ἀγνοοῦντες τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως καταβάλλονται καὶ ἀποκτείνονται ὑπ' αὐτῶν. Οἱ πεπολιτισμένοι ὁμοίως, μετὰ μελέτας καὶ ἀνακαλύψεις πεντακισχιλίων ἐτῶν, ἐνεθάτευσαν εἰς τὰ μυστήρια τῶν δυνάμεων τούτων, καὶ καθυποτάξαντες αὐτὰς βασιλεύουσιν ἐπὶ τῆς ὕλης μεταξὺ ἀφθονίας ἀγαθῶν. Διὸ ἡ ἰσχὺς τῆς καθ' ἑκάστην ἐφαρμοζομένης εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ πλούτου ἐπιστήμης αὐξάνει ἀδιακόπως, ὁ δὲ πλουσιώτερος καὶ ἐπομένως ὁ ἰσχυρότερος λαὸς εἶναι καὶ ἐπιστημονικώτερος περὶ τὴν ἐργασίαν. Ἡ παιδεία οὐ μόνον πρὸς τὴν αὐξήσιν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου εἶναι ἀναπόφευκτος. Πανταχοῦ σχεδὸν σήμερον ὁ ἐκ τῆς ἐργασίας πόρος τοῦ χειρώνακτος δὲν ἀρκεῖ εἰς θεραπείαν τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ

ἀνγκιῶν· καὶ ὁμοίως πόσα δαπανᾷ εἰς ἀντικείμενα μάταια, πολλάκις δὲ καὶ ἐπιβλαβῆ! Ὁ ἀμαθὴς μὴ ἔχων τὴν ἱκανότητα τοῦ πλουτεῖν, δὲν ἐκτιμᾷ τὴν ἰσχὺν τῆς οἰκονομίας, ἣτις φέρει εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἐκδοτος εἰς ἀπολαύσεις ὕλικὰς, μόνην ἡδονὴν θεωρεῖ πολλάκις τὴν μέθην, καὶ ὅσῳ πλείονα κερδαίνει τόσῳ πλείονα δαπανᾷ εἰς τὴν οἰνοποσίαν. Ἐάν τὴν αὐξήσιν τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργάτου θέλωμεν νὰ ἀναδείξωμεν ὁδὸν φέρουσαν εἰς ἀνεξαρτησίαν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ καλλιεργῶμεν τὸν νοῦν αὐτοῦ οὕτω πως, ὥστε νὰ προτιμᾷ τὰς ἡδονὰς τοῦ νοῦς καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἱκανότητα τοῦ προνοεῖν. Ὁ λαὸς ὁ θέλων νὰ παράγῃ πολλὰ καὶ νὰ διαθέτῃ φρονίμως τὰ προϊόντα, πρέπει νὰ εἶναι πεφωτισμένος. Διατί κατὰ τὸν ἸΗ' αἰῶνα οἱ πρὸ μικροῦ πτωχοὶ καὶ ἀμαθεῖς Σκῶτοι ὑπερεῖχον κατὰ πάντα τοὺς Ἄγγλους; διότι, λέγει ὁ ἱστορικὸς Μακώλαι, ἐξηπλώθη παρ' αὐτοῖς ἡ ἐκπαίδευσις, ἐνῶ οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἀμαθεῖς. Οἱ ἐργοστασιάρχαι τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν ἀξιοῦσιν ὅτι, εἰ καὶ δίδουσι πρὸς τοὺς ἐργάτας διπλάσια ἡμερομίσθια τῶν Εὐρωπαϊῶν, ὁμοίως διαγωνίζονται εὐδοκίμως πρὸς τούτους, διότι οἱ τῆς Ἀμερικῆς, πλέον πεπαιδευμένοι ὄντες, καὶ κάλλιον καὶ ταχύτερον ἐργάζονται, καὶ ἀπὸ τῶν μηχανῶν ὠφελοῦνται πλέον τῶν ἄλλων.

Πλὴν τοῦ οικονομικοῦ τούτου λόγου ὑπάρχει καὶ δεύτερος, πολιτικός. Αἱ δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ ἀποκτῶσι καθ' ἑκάστην ἰσχὺν, ἡ δὲ ἰσότης καθίσταται καὶ μεταξὺ τῶν μοναρχουμένων καὶ μεταξὺ τῶν δημοκρατουμένων ἐπικρατειῶν, ἐν τε Ρωσίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ· ὅθεν αὐξάνει καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λαμβανόντων διὰ τῶν ἐκλογῶν μετοχὴν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν κοινῶν. Πολλὰ ἔθνη παρεδέχθησαν τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν· ὅπου δὲ ὑπάρχουσιν ἔτι περιορισμοὶ, ὡς ἐν τῇ ἀριστοκρατικῇ Ἀγγλίᾳ, τὰ μὲν πλήθη κρούουσιν ἀνυπομόνως τὰς θύρας τῶν ἐκλογικῶν καταστημάτων, αἱ δὲ κυβερνήσεις ἐτοιμάζονται ν' ἀνοίξωσιν αὐτάς. Ὁ δημοκρατικὸς οὗτος ὄργανισμὸς ἔχει τόσῳ βαθέα καὶ γενικὰ τὰ αἷτια, ὥστε οὐδεὶς ἡγεμῶν, οὐδεμία μερίς, οὐδεμία συμμαχία δύνανται ν' ἀναχαιτίσωσιν αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναχαιτισθῇ, ἂς ῥυθμισθῇ ἐπ' ἀγαθῶ, πλατυνομένου τοῦ δικαίωματος τῆς ψήφου καθόσον προοδεύει ὁ κοινὸς νοῦς, καὶ ἀναθετομένης τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅταν ἀποδείξωσιν ὅτι ἔμαθον νὰ διαχειρίζωνται εὐδοκίμως τὰ ἴδια. Ὅστις ἀγνοεῖ τὸ ἀληθὲς συμφέρον αὐτοῦ εἶναι ἀνίκανος καὶ ἀνάξιος νὰ ἐκλέγῃ τοὺς μέλλοντας νὰ διαχειρισθῶσι τὰ τῶν ἄλλων. Δὸς εἰς ἀμαθῆ λαὸν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου καὶ δὲν θέλει βραδύνει νὰ περιπέσῃ εἰς ἀναρχίαν, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ εἰς δεσποτισμὸν. Ὁ πεφωτισμένος ὁμοίως λαὸς ταχέως

γίνεται καὶ ἐλεύθερος, οὐδὲ θέλει ἀπολέσει τὴν ἐλευθερίαν, διότι γινώσκει πῶς νὰ διαχειρισθῆ αὐτήν. Αἱ αὐθαίρετοι ἢ ἄρπαγες ἐξουσίαι διαρκοῦσιν ὁσάκις ὁ κοινὸς νοῦς δὲν εἶναι πεφωτισμένος. Μόνη ἡ παιδεία, εἰσδύουσα μέχρι καὶ τῆς εὐτελεστάτης κλύβης τοῦ εὐτελεστάτου χωρίου, δίδει καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. Πλήθυνον τὴν διδασκαλίαν, διασκορπίσον τὰς γνώσεις, καὶ τότε ἡ καθολικὴ ψηφοφορία καθίσταται βεβασία πηγὴ μεγαλείου καὶ ἰσχύος· ἄνευ ὁμῶς αὐτῶν καθίσταται ἐξ ἐναντίας ἀκαταλογίστων δυστυχημάτων πηγὴ.

Ἐχω νὰ προσθέσω καὶ τρίτην παρατήρησιν, διότι μέγας κίνδυνος ἀπειλεῖ τὸν καθ' ἡμᾶς πολιτισμόν. Ἐάν τῆς ἀνάγκης τῆς εὐζωίας καθισταμένης γενικῆς μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ἔάν τῆς παιδείας καὶ τῆς ἠθικῆς διαδιδομένης εἰς πάσας τὰς τάξεις, ἐμπνέεται πρὸς τούτους μὲν ἡ δικαιοσύνη πρὸς ἐκείνους δὲ ἡ ὑπομονὴ τὴν ὁποῖαν ἀπαιτοῦσιν αἱ εἰρηνικαὶ μεταρρυθμίσεις, ἡ τακτικὴ πρόοδος εἶναι βεβασία· ἔάν ὁμῶς αἱ μὲν ἀνώτεροι τάξεις οἰκαιοποιῶνται τὴν παιδείαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ὑπερφιλαντίαν, πρὸς δὲ τὰς κατωτέρας καταλείπωσι τὴν ἀμάθειαν, τὴν πτωχείαν καὶ τὸν φθόνον, αἱ ἀνατροπαί, καὶ ἀνατροπαί μάλιστα φοβεραί, εἰσὶν ἀναπόφευκτοι.

Ἴσως ὅσα εἶπον ἐλληφθῶσιν ὄλωσ μάταια, διότι τίς σήμερον ἐξυμνοῖ τὰ ἐκ τῆς ἀμαθείας ἀγαθὰ; ὑπουργοὶ τε καὶ βουλευταί, βιβλία καὶ ἐφημερίδες κηρύττουσι μεγαλοφώνως τὴν ἀνάγκην, τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τῆς διαδόσεως τῆς διδασκαλίας· ἀμφιβάλλω ὁμῶς ἂν καὶ πάντες παρεσκευάσθησαν ἀποχρώντως ὕπως ὑποβληθῶσιν εἰς τὰς στενοχωρίας καὶ τὰς θυσίας ὅσας ἀπαιτεῖ τὸ ἔργον. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον νομίζω νὰ μελετήσωμεν ὅσα περὶ τούτου ἐπραξάν τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ πράξαντα ἐπλησίασαν εἰς τὸν σκοπόν. Ἐν πρὸ πάντων παράδειγμα ἀρκεῖ νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν πρὸς τὰς θυσίας, δι' ὧν διαδίδεται ἡ παιδεία μεταξὺ τοῦ λαοῦ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΒΑΝΙΓΚΑ

(1800—1801)

ΔΙΗΓΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

ὑ π ὁ

ALEXANDRE DUMAS.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 373 — 376.)

Ἐν τούτοις ἡ Ἄννούσκα, κατὰ τὴν δοθεῖσαν προσταγὴν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας αὐτῆς

καὶ ἐκλείσεν ἐπιμελῶς τὴν θύραν· τότε ἡ Βάνιγκα, ἀναπηδήσασα ἐκτὸς τῆς κλίνης, ἐπλησίασε τὴν θύραν καὶ ἤκουσε τὸν μεμακρυσμένον ἦχον τῶν βημάτων τοῦ στρατηγοῦ· ἀφ' οὗ δ' ἔπαυσεν ὁ κρότος αὐτῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Ἄννούσκας, καὶ ἀμέσως αἱ δύο γυναῖκες ἤρξαντο ἀφαιροῦσιν σωρὸν ἐνδουμάτων ἐρριμμένων πλησίον ἐνὸς τῶν παραθύρων. Ἰπὸ τὰ ἐνδύματα ἔκειτο μέγα κιβώτιον κλειόμενον μηχανικῶς· ἡ Ἄννούσκα ἐπίσσε τὴν μηχανὴν, καὶ ἡ Βάνιγκα ἀνύψωσε τὸ κάλυμμα· ἀμφότεραι δ' ἐξέπεμψαν μεγάλην κραυγὴν· τὸ κιβώτιον εἶχε μεταβληθῆ εἰς φέρετρον· ὁ νέος ἀξιωματικὸς εἶχε πνιγῆ.

Ἐπὶ πολὺ αἱ δύο γυναῖκες ἤλπισαν ὅτι ὁ Θεόδωρος εἶχε πάθει ἀπλὴν λειποθυμίαν· καὶ ἡ μὲν Ἄννούσκα ἔχυσεν ὕδωρ εἰς τὸ πρόσωπον, ἡ δὲ Βάνιγκα ἔθηκεν ὄσμάς ὑπὸ τὴν βίνα αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς μάτην. Κατὰ τὴν μακρὰν μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ συνδιάλεξιν, τὴν διαρκέσασαν ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν, ὁ Θεόδωρος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κεκλεισμένου κιβωτίου, εἶχεν ἀποθάνει διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀέρος.

Τὸ πρᾶγμα ἦτο φρικῶδες· αἱ δύο κόραι εὐρίσκοντο μόναι μετὰ νεκροῦ· καὶ ἡ μὲν Ἄννούσκα ἀνελογίζετο τὴν Σιθηρίαν, ἡ δὲ Βάνιγκα μόνον τὸν Θεόδωρον· ἀμφότεραι δ' εὐρίσκοντο ἐν ἀπελπισίᾳ.

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἡ ἀπελπισία τῆς θαλαμηπόλου προήρχετο μᾶλλον ἐξ ἐγωῖσμοῦ, ἡ Ἄννούσκα ἀνεῦρε τὸν τρόπον τοῦ νὰ ἐξέλθωσι τῆς θέσεως ἐν ἧ εὐρίσκοντο ἀμφότεραι.

— Κυρία, ἀνέκραξεν αἴφνης, ἐσώθημεν!

Ἡ Βάνιγκα ἀνήγειρε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔστρεψε πρὸς τὴν ὑπηρέτιδα τοὺς δακρυρροοῦντας αὐτῆς ὀφθαλμοὺς.

— Ἐσώθημεν! εἶπεν, ἐσώθημεν!.. ἡμεῖς, ἴσως, ἀλλ' ἐκεῖνος!..

— Ἀκούσατε, κυρία, εἶπεν ἡ Ἄννούσκα· ἡ θέσις σας εἶναι τρομερὰ, βεβασίως· ἡ δυστυχία σας εἶναι μεγάλη, τὸ ὁμολογῶ· ἀλλ' ἡ δυστυχία σας ἐδύνατο νὰ ᾔηται μεγαλειτέρα καὶ ἡ θέσις σας τρομερωτέρα. Ἄν ὁ στρατηγὸς ἐμάνθανεν ὅλα...

— Καὶ τί μὲ μέλει; εἶπεν ἡ Βάνιγκα. Τόρα ἡμπορῶ νὰ τὸν κλάσω ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου.

— Ναι, ἀλλ' ὁ κόσμος θὰ σᾶς νομίση ἄτιμον. Αὐριον οἱ δοῦλοι σας καὶ μεθαύριον ὕλη ἡ Πετρούπολις θὰ μάθουν ὅτι εἰς ἄνθρωπος ἀπέθανεν εἰς τὸ δωμάτιόν σας. Σκεφθῆτέ το, κυρία, ἡ τιμὴ σας εἶναι τιμὴ τοῦ πατρὸς σας, τιμὴ τῆς οἰκογενείας σας.

— Ἐχεις δίκαιον, εἶπεν ἡ Βάνιγκα σείουσα τὴν κεφαλὴν, ὡς εἰ ἤθελε ν' ἀπορρίψῃ τοῦ μετώπου αὐτῆς τὰς βαρυνούσας αὐτὸ πενθίμους σκέψεις· ἔχεις δίκαιον. Τί νὰ κάμωμεν;

— Γνωρίζετε, κυρία, τὸν ἀδελφόν μου Ἰβάν;